

Irena Kwiatkowska, Prawo karne w kodyfikacji rosyjskiej 1649 roku, Zeszyty naukowe uniwersytetu Jagiellonskiego DCLXXI, Warszawa — Kraków 1984, 147s.

Známa polská právní historička a úspěšná autorka řady studií, které vyšly jak v Polsku, tak v zahraničí (srov. např. *Bemerkungen über das Culmer Strafrecht vom XVI. Jahrhundert in* *Městské právo v 16.—18. století v Evropě*, UK Praha 1982, str. 157—170), podává ve své monografii přehled trestního práva obsaženého v Sobornom Uloženíu cara Alexeje Michailoviče z 1649, které pak platilo samostatně až do r. 1835, kdy se stalo součástí ruského Svodu zákonů.

Autorka nejprve stručně charakterizuje vývoj ruské společnosti, státu a práva do poloviny 17. století, hodnotí dosavadní ruskou a sovětskou literaturu, která je tématu věnována (v polské právněhistorické literatuře jde o prvé zpracování). Vlastnímu rozboru Uloženíja pak předeseílá výklad obecné části právní úpravy a zabývá se pojetím deliktu, příčinnými souvislostmi, objektem trestného činu, problémem viny (včetně okolností polehčujících a přitěžujících), okolnostmi vylučujícími odpovědnost, podmínkami zakládajícími trestnost činu.

Základní a také největší částí studie (str. 50—98) je oddíl podávající přehled jednotlivých druhů trestných činů a systém trestů (str. 99—117). Monografie je doplněna rozsáhlým seznamem použité literatury a ruským a anglickým souhrnem.

Koncepce a cíl práce autorky vyložené na str. 22—25 prozrazuje její důvěrnou a důkladnou znalost práva západoevropského a příslušné právněhistorické literatury. To jí také umožnilo zasadit výklad o ruském právu do širokých souvislostí se západoevropskou právní kulturou, porovnat obsah Uloženíja se starším ruským trestním právem, obsaženým v Suděbnicích z konce 15. a ze 16. století, s právem litevským (zvláště se statutem III. z r. 1588, o kterém se dosud předpokládalo, že ovlivnil obsah Uloženíja) a zejména s Karolinou z r. 1532, ve které se autorka domnívá nalézat reprezentativní obraz západoevropské trestněprávní kultury (str. 24).

Tato koncepce práci nesporně obohacuje a zvyšuje její význam při zkoumání dějin trestního práva. Současně ovšem zúžení komparace na shora uvedené prameny, ke kterým autorka připojuje i právo polské a navíc i byzantské, přináší jistá nebezpečí mechanického srovnání a zjednodušujících úsudků o původu

a recepci kupř. trestů. Uvahu nad trestem smrti pro ženy v ruském právu, které podle autorky nezná mírnější formy zakotvené v Karolině a přebírá z práva byzantského trest zahrabání za živa (str. 109), by bylo možno doplnit zjištěním, že tento trest byl v našich zemích běžný až do 18. století a zná ho dokonce ještě Tereziána. Stejně tak trest bičování, který je v Soborném Uloženiju označován jako „torgovaja kazň“ neboli trest vykonávaný veřejně na tržišti, připomínají u nás již Dekreta Břetislavova (1039), kdy delikvent měl být biřicem bičován na tržišti. Podobná zjištění by bylo možno uvést i v jiných případech.

V závěrečném shrnutí charakterizuje autorka Sobornoje Uloženijs jako „velký skok ve vývoji ruského práva“, zejména ve srovnání se Suděbniky. Pokud jde o souvislosti s Litevským statutem z r. 1589, je autorka značně rezervovaná a vyslovuje pochybnosti o přímých vlivech. V řadě otázek nachází sice podobnosti, ale nevylučuje jejich společný původ v právní kultuře západoevropské, která snad mohla být zprostředkována litevskými právníky. Charakteristickým rysem Uloženijs byla jeho originalnost, jeho navazování „ve značné míře na staré tradice ruského práva“ (str. 123).

V podstatě také negativně skončilo porovnání s Karolinou, což samozřejmě nutně vychází jak z rozdílných společensko-ekonomických podmínek, v jakých oba zákoníky vznikly, tak i ze zcela rozdílných politických potřeb a kulturní tradice, z které vycházely a na které navazovaly. Ke zjištění autorky, která nalézá např. zásadní rozdíl mezi Uloženijs, které stíhá jako nejtěžší delikty útoky proti bohu a víře, a Karolinou, která má jen jedno ustanovení o ochraně víry a shledává důvod toho v existenci „pravoslavného carství“, (str. 119) můžeme dodat, že podobné pořadí deliktů proti bohu a víře, proti panovníkovi a státnímu zřízení najdeme i v Tereziáně z r. 1768. Také tu nutno tedy přisvědčit závěru autorky (str. 129), že příbuznost právních koncepcí a zásad trestání je třeba spíše přičíst „obecnosti těchto pravidel v . . . trestním právu různých evropských států“ než bezprostřednímu ovlivňování.

Monografie prof. I. Kwiatkowské je nesporně dalším úspěchem polské právní historiografie a přináší řadu podnětů nejen pro badatele, kteří se zabývají dějinami ruského práva. Naši právněhistorickou obec monografie o Sobornom Uloženijs znovu a naléhavě upozorňuje na potřebu zpracování vývoje trestního práva u nás od Obnoveného zřízení až po kodifikace Josefa II. Snad právě tu bude pak možno nalézt další příspěvky k zodpovězení otázek, které kniha prof. Kwiatkowské nechává ještě otevřené.

K. Malý